

Från baltisk flyktingsport till modern tävlingsidrott - Volleybollens etablering i Sverige fram till 1971

Inledning

Volleybollens ursprung är relativt känt. Spelet, som idag är globalt, uppfanns i USA 1895 och spreds genom KFUM rörelsen och senare via amerikanska soldater under första världskriget till Europa. Det internationella förbundet (FIVB) bildades 1947, och året efter spelades det första europamästerskapet. Detta i en idrott som vid tidpunkten var lika mycket en utomhusidrott som en inomhusidrott.¹

Volleybollens etablering i Sverige är tidigare outforskad. Jag vill med min forskning ge en första överblick. Etableringen skedde relativt sent i jämförelse med övriga nordiska länder och Europa, vilket leder till frågor om varför och hur det gick till när sporten fick fotfäste. Var placerar vi in volleybollen i det svenska idrottslandskapet, vilka spelade och hur såg utvecklingen ut?

---

¹ Nordisk familjeboks sportlexikon, 1946, band VI, s. 1305-1310; Rizzo, 1996, s. 38; Rafoss, 1998, s. 12-13.

Tidigare forskning

För att sätta volleybollen och dess utveckling i Sverige i ett sammanhang har jag använt tidigare idrottsrörelseforskning som behandlar etablering av klubbar och idrotter, ideal inom idrotten och förutsättningar för idrottsrörelsen i samhället. Om just samhället och idrottsrörelsen under min huvudsakliga undersökningsperiod, 50- och 60-talen, skriver Jan Lindroth och Johan R. Norberg i jubileumsboken, *Ett idrottssekel - Riksidrottsförbundet 1903–2003*.² Perioden benämns allmänt som ”folkhemsepoken”, där den nya motions- och hälsoinriktningen inom idrotten lyfts fram som central samtidigt som dess kollektiva, integrerande och sociala värden påvisas via föreningarna. Ungefär samtidigt med volleybollen bildade även basket (1952), judo (1961) och squash (1965) egna specialidrottsförbund.³ På det lokala planet, i kommuner och klubbar, är Paul Sjöbloms *Den institutionaliserande tävlingsidrotten* kanske den mest utförliga forskning som finns om svensk idrottsrörelse.⁴ Här beskrivs relationen mellan kommun och klubb samt idrottsklubbarnas verksamhet genom exempel hämtade från Norrtälje kommun och i jämförelse med trender och processer i övriga Sverige. Sjöblom visar, att det förs en expansiv, hälsoinriktad kommunal idrottspolitik med stora satsningar på olika hallar och idrottsanläggningar under efterkrigstiden, men att det i realiteten ofta resulterade i olika tävlingsinriktade prestigesatsningar ute i klubbarna.⁵ Sjöblom använder sig bland annat av begreppet intensifiering för att analysera föreningsidrotten. *Intensifiering* kännetecknas då som den process varigenom prestationsfokusering, resursoptimering och resultatoptimering under inbördes växelverkan successivt ökar eller minskar. Intensifieringen kan sedan fångas upp i kategorierna, ekonomi, organisation, träning och mentalitet för att följa utvecklingen i exempelvis en förening.⁶ Vidare tar Sjöblom upp begreppet *nyckelresurser* för att kunna analysera idrottens samhällsroll och ge en bild av klubbarnas ideal och värdegrund.⁷ När det gäller volleybollens etablering kontra tidigare perioder samt andra idrotters etablering och organisering har jag valt att lyfta fram Leif Yttergrens, *Täflan är lifvet*, Tobias Starks *Folkhemmet på is*, samt den norska studien av Kolbjørn Rafoss, *Å spille ballen tilbake*.

---

² Lindroth och Norberg, 2002, s. 42-44.

³ Lindroth och Norberg, 2002, s. 57.

⁴ Sjöblom, 2006.

⁵ Sjöblom, 2006, s. 236-238, 283.

⁶ Sjöblom, 2006, s. 59. Efter Björn Sandahl, 2000, s. 65-68, 96.

⁷ Sjöblom, 2006, s. 56-58.

I *Täflan är lifvet* beskriver Yttergren Stockholmsidrottens organisering, dess medlemmar, tillväxt och sportifiering (hur idrottslekar förvandlas till tävlingsidrott) runt sekelskiftet.⁸ Han delar in sina valda föreningar i två huvudkategorier, *pionjärföreningar* och *allmänna föreningar*, varefter han detaljerat går in på skillnader mellan dessa kategorier och lyfter fram åtskilliga exempel på olikheter mellan föreningar, med specifika idrotter på verksamhetsrepertoaren, avseende säsong, tävlingsdriv, klasstillhörighet, organisation, tillvägagångssätt vid konstituering samt motiv till klubbstillhörighet.⁹ Söker vi efter exempel på en enskild idrotts etablering och utveckling under 1900-talet finns Tobias Starks *Folkhemmet på is*.¹⁰ Stark visar på ishockeyns uppkomst och relativt långsamma expansion i Sverige samt dess påverkan på det svenska identitetsbygget. Han resonerar kring starka aktörer inom samhällets toppskikt, det *sociala nätverkets* betydelse för etableringen (särskilt förekomsten av en ”inre krets”), suget efter internationella framgångar, samt den öppenhet som tycktes finnas i den redan etablerade bandysporten.¹¹ Stark visar vidare på ishockeyn som först Stockholmscentrerad, för att sedan långsamt få fotfäste ute i landet.¹² Ishockeyns ideal var redan från början också ”ytterst tävlingsinriktat”¹³ Från förbundshåll menade man även att sporten var mer praktisk och kostnadseffektiv jämfört med bandyn. Men bristen på pengar var stor såväl i förbund som i klubbar vilket gjorde att sidoaktiviteter som lotterier, insamlingar och framförallt nöjesaktiviteter fick stor betydelse för ekonomin. Det tycks med andra ord vara samma dilemman att brottas med under etableringsskedet som i de flesta andra idrotter, om vi jämför med Sjöbloms kommenterade studier ovan.¹⁴

Kolbjørn Rafoss ger en relativt klar bild av volleybollens etablering i vårt grannland Norge i *Å spille ballen tilbake*. Här organiseras volleybollen 1935 genom Arbetarnas Idrottsförbund (AIF) och sprids successivt över landet, i första hand som en ”kvinnoiddrott”. Även efter andra världskriget fortsatte kvinnorna och de socialistiska idealen att stå i centrum för volleybollen i Norge. På 50- och 60-talen fortsatte tillväxten främst genom 4H-rörelsen. Den nya sporten

---

⁸ Yttergren, 1996.

⁹ Yttergren, 1996, s. 59-60, 74-76, 132-133.

¹⁰ Stark, 2010.

¹¹ Stark, 2010, s. 122-124, 128. Efter Niklas Stenlås ekonomiska teorier, som i sin tur bygger på Bourdieu.

¹² Stark, 2010, s. 164.

¹³ Stark, 2010, s. 168.

¹⁴ Stark, 2010, s. 174.

etablerades och spreds, kan alltså konstateras, i organisationer som redan var på plats och som var väl utbredda geografiskt.¹⁵

Då som ovan nämnts ingen tidigare forskning finns om volleybollens historia i Sverige har jag valt en bred ansats och att inledningsvis försöka utreda på vilka vägar volleybollen kom hit. Därefter koncentrerar jag mig på hur det gick till när Svenska Volleybollförbundet (SVBF) bildades och hur dess verksamhet formades och såg ut under de första tio åren. Slutligen kompletterar jag med glimtar av den lokala verksamheten. Detta via närstudier av två föreningar, Floby VK och Kolbäcks VK.

Syfte och frågeställningar

Tidigare forskning har gett många exempel på hur olika sporter och klubbar grundas, etableras och utvecklas. Min förhoppning är att kunna ställa volleybollens tidiga år i relation till detta. Syftet med studien är att utreda och försöka förklara volleybollens etablering i Sverige samt beskriva hur verksamheten utvecklades under de första tio verksamhetsåren – på central och lokal nivå.

Frågeställningar:

- Hur kom volleybollen till Sverige och vilken verksamhet fanns innan SVBF?
- Hur gick det till när SVBF bildades?
- Vilken utveckling har volleybollen haft i Sverige under de första tio verksamhetsåren, i jämförelse med andra idrotter samt utvecklingen i Norge?
- Vika likheter respektive olikheter går det finna mellan olika volleybollföreningar samt mellan volleybollföreningar och ishockeyföreningar avseende verksamhetsideal under 1960- och 70-talen?
- Vad utmärker volleybollen; vad bestod verksamheten av och vilka var det som spelade fram till 1971?

Källor och analytiska utgångspunkter

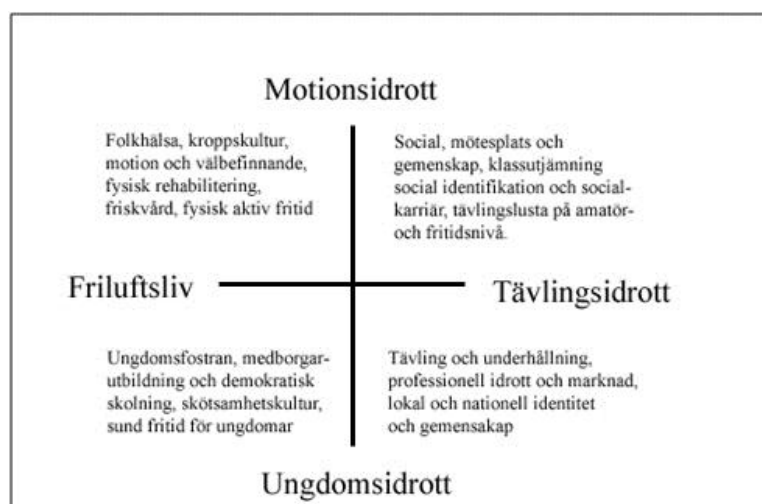
För att få en så bred och därmed god uppfattning om händelseförloppet som möjligt har jag tagit del av olika typer av källor och kritiskt jämfört dessa sinsemellan samt med tidigare forskning. Då det med få undantag inte finns några arkiv ordnade för volleybollklubbar fick

---

¹⁵ Rafoss, 1998, s. 19-20, 33, 33-37, 167-168.

undersökningen en kartläggande karaktär, där jag utgick från vad jag faktiskt hittade. Från SVBF har jag undersökt årsberättelser och protokoll från 1961-1972 samt *Kontaktbladet*, som var SVBF:s medlemsblad under åren 1962-1968.¹⁶ Floby VK: Klubbens arkiv med ett 30-tal pärmar med protokoll, årsberättelser, verifikationer, räkenskaper, samt pressklipp. Kolbäcks VK: Privat arkiv Ilgonis Kalnins med årsberättelser samt diverse material från hela verksamhetstiden, totalt ett 20-tal pärmar. Faktainsamlingen avseende den lokala föreningsnivån består med andra ord främst av material från två klubbar och kan bara utgöra exempel på föreningsutvecklingen i Sverige. Möjligen kan dock ändå trender spåras när dessa klubbars utveckling jämförs med central statistik avseende utvecklingen för SVBF. Utöver detta har jag genomfört intervjuer med flera för volleybollens etablering och tidiga utveckling centrala personer. Även lokalpress och rikstäckande tidningar har undersökts punktvis utifrån sparade pressklipp och avgörande datum. När det gäller den tidiga perioden innan SVBF har jag använt mig av relevant information i *Svensk Idrott* åren 1947-1962 samt *JUF-bladet*, *Frisksportaren* och KFUM:s *Idrottsledaren* åren 1951-1962.

De centrala begrepp jag har brukat för att utveckla svaren på frågorna om volleybollens etablering och utveckling har varit de ovan nämnda, det vill säga *intensifiering*, *nyckelresurser*, *socialt nätverk* samt *pionjärföreningar* och *allmänna föreningar*. För att ringa in vilka ideal idrotten hade samt var klubbar och förbund stod i förhållande till samhället i övrigt har jag använt mig av Johnny Wijks analysmodell över idrottens grundläggande samhällsfunktioner.¹⁷ Figur1: Idrottens grundläggande samhällsfunktioner

Idrottens grundläggande samhällsfunktioner. Källa: Wijk, 2005, s. 22-26.

¹⁶ Kontaktbladet skall enligt uppgift finnas på SVBF. Jag har tagit del av Floby VK:s sparade tidningar.

¹⁷ Wijk, 2005, s. 22-28.

Volleybollens intåg och tiden innan Svenska Volleybollförbundet

Den 1 juli 1947 tillträdde gymnastikdirektören Pontus Lindberg som föreståndare för Bosön och rikskonsulent för Sveriges riksidsrottsförbund, RF. Som medhjälpare anställdes hans hustru Svea Lindberg, även hon gymnastikdirektör i grunden.¹⁸ Sedan en tid tillbaka anordnade RF populära kurser för förenings- och distriktsledare på Bosön, där volleybollen fanns med på kursprogrammet från 1948 med makarna Lindberg som instruktörer.¹⁹ De båda hade kommit i kontakt med volleybollen för första gången under en gymnastiklärarkonferens 1939 i Tyskland, och de fastnade omedelbart för det mångsidiga spelet.²⁰

Under de efterföljande åren genomfördes volleybollinstruktion på Bosökurserna samt även på andra kurser och läger för organisationer och föreningar, med allt som oftast goda resultat. År 1956 spelades en mycket tidig volleybollturnering på Bosön, som lockade sex herr- samt tre damlag. Vinnare i herrklassen var ett lag från GCI (nuvarande Gymnastik och Idrottshögskolan) bestående av utländska studenter. Damklassen vanns av hemmalaget Bosön, bestående av framförallt institutets personal.²¹ Just på GCI spelades volleyboll relativt tidigt, där blivande gymnastikdirektörer instruerades av en estnisk anställd på skolan. En av dem som fick upp ögonen för sporten var Olle Ljunggren, vilken senare verkade som instruktör på många kurser och även skrev flera instruktionshäften för volleyboll.²² Första gången riksmidia uppmärksammar volleyboll i Sverige är förmodligen i mars 1960 när Östtysklands landslag gästar Bosön och uppvisningsspelar för GCI:s elever. Dagens Nyheter skriver: ”Utövad av elitspelare är emellertid volleyboll ett för åskådaren fascinerande spel och för utövaren en sport som kräver spänst, bollsinne och kondition.”²³

Dessa förhållandevis starka centrala krafter, med förespråkare för grenen på betydelsefulla positioner och med breda kontaktnät inom svensk idrott, var avgörande för volleybollens utbredning. Många idrottslärare och ledare kom uppenbarligen i kontakt med en idrott som under 50-talet blev allt mer populär. Såväl Pontus Lindberg på RF som Olle Ljunggren på GCI var exempel på blivande ledare med intresse för nya idrotter. Lindberg var bland annat initiativtagare till Svenska basketbollförbundets bildande 1952 och inblandad i SVBF bildande 1961.

---

¹⁸ *Svensk idrott*, 1947, s. 418.

¹⁹ *Svensk idrott*, 1948, s. 348.

²⁰ Intervju med Sten Lindberg, 18 april 2011. Deltog gjorde även Paul "Palle" Högberg, före detta rektor för GCI/GIH, samt Börje Tolgfors, före detta rektor för idrottshögskolan i Örebro.

²¹ *Volleyboll*, Jubileumstidningen, 1986, nr. 5, s. 1.

²² Intervju med Stina Ljunggren, 25 mars 2011.

²³ *Dagens Nyheter*, 15 mars 1960.

Smashar från öster dominerar och utvecklar svensk volleyboll

Den baltiska inverkan vid etableringen av sporten i Sverige syns vara stor. Framförallt kan man hitta två tydliga spår, varav det ena följer estniska flyktingar till Stockholm och det andra lettiska flyktingar runt mälardistriktet. I samband med andra världskriget kom många ester över till Sverige och startade nya liv. I Estland hade man redan hunnit spela volleyboll under ett antal år, och väl rotade i Sverige började många åter ta upp spelet.²⁴ Två estländska spelare startade till exempel upp spel för invandrare under tidigt 50-tal i Engelbrekts folkskola i Stockholm. Verksamheten utökades efterhand med även svenska spelare. Dessa, med Einar Hamberg i spetsen, blev sedermera delaktiga i volleybollförbundets bildande.²⁵ Men redan i slutet av 40-talet fanns det lettiska flyktingkolonier i mälardistriktet, som bildade idrottsföreningar med basket och volleyboll på programmet. Den av dessa som kanske fick allra störst påverkan på volleybollens utveckling var Köping Lettiska YMCA, bildad 1948. Volleybollintresserade i trakten samlades på lediga stunder under sommarmånaderna för att spela på ”Krillan” i Köping.²⁶ När intresset blev större började man fundera på att bilda klubb för att enklare kunna bedriva riktigt matchspel. Man fick ett tips om att gå in till YMCA med en förfrågan. Det gjorde man, och där bildades en volleybollsektion. Ingen av spelarna hade någon erfarenhet av att starta förening och man hade inte heller någon vetskap om YMCA:s kristna ideologi. Information om det konstituerande mötet spreds via mun till munmetoden.²⁷

Verksamheten var till en början relativt liten och bestod endast av 13 medlemmar.²⁸ Volleybollnätet var egentillverkat och man hade bara råd med en inköpt boll per säsong. Men den största svårigheten var nog ändå att finna motståndare till de tävlingssugna spelarna. I början på 50-talet förbättrades situationen något då många finska arbetare anlände till Sverige. De hade med sig en mångårig volleybollkultur i bagaget. Så småningom kom också volleybollverksamhet igång inom både 4H och Frisksportförbundet. Tyvärr var dessa grupper från början ovetandes om varandras existens, vilket försvårade matchspel och sund konkurrens. Först i slutet av 50-talet startade den så kallade Kumlaturneringen, där regionens lag möttes årligen. Då skapades ett allt större kontaktnät mellan föreningarna.²⁹ De tidiga baltbaserade lagen kan också sägas ha stora likheter med de allmänna föreningar som

---

²⁴ *Nordisk familjeboks sportlexikon*, band VI, 1946, s. 1305-1310.

Se även Hamberg, *Einar från Rickul*, 1997, s. 28, 83.

²⁵ Hamberg, 1997, s. 78-79.

²⁶ Kolbäcks VK, Kort sammanfattning 1948-2003, s. 1-2. (Privat arkiv Ilgonis Kalnins)

²⁷ Intervju med Ilgonis Kalnins, 28 mars 2011.

²⁸ Kolbäcks VK, Kort sammanfattning 1948-2003, s. 1.

²⁹ Kolbäcks VK, Kort sammanfattning 1948-2003, s. 1-3.

Yttergren beskriver från tiden runt sekelskiftet, i det att de var tävlingsorienterade redan från start.

Bild 2: Tidig lagbild på YMCA; Källa, Privat arkiv Ilgonis Kalnins

Volleybollen inom JUF, 4H, Frisksportarna och KFUM

Den första egentliga organiseringen av volleybollspelet kom genom JUF, Jordbrukare- Ungdomens Förbund, och 4H, Huvud, Hjärta, Hand och Hälsa (dessa båda kom senare att uppgå i varandra och bilda gemensamma organisationer, Frisksportsklubbarna samt Korpen). JUF och 4H kraftsamlade och propagerade för sina medlemsföreningar att börja med volleyboll. I ett referat i tidskriften *Jord och Ungdom* från JUF:s ledarkurs på Bosön 1955 kunde man läsa kommentarer som:

VOLLEYBOLLGLÖD UNDER VINTERVECKA, [---] 'i mitt distrikt skall det bli fart på volleybollbollen nu och på FM:et, då skall du få se på gnistor....', [---] istället gäller det nu att arbeta för högtryck för att få fram den här sporten och att få god bredd på den.³⁰

De enskilda tävlingarna växte för varje år. Sommaren 1961 meddelade ordföranden i Sveriges 4H, att 33 distriktslag från 16 av 19 distrikt "visar på den breda geografiska spridningen".³¹ Noteras bör också att kvinnorna var aktiva redan från start och att mixade lag var regel på JUF:s tävlingar. Även lokalt organiserades volleybollen inom JUF och 4H. Lokala serier

³⁰ *Jord och ungdom*, 30 juni 1955, s. 15.

³¹ SVBF, Mapp 1, Protokoll VU- sammanträde nr 3, 15 augusti 1961; *Jord och ungdom*, 1961, nr. 8, s. 17.

sattes samman – och viss uppmärksamhet fick man även i lokala media. I Västergötland och speciellt Skaraborg var verksamheten stor och volleybollen spelades i de flesta JUF-föreningarna.³² Serieverksamhet startade upp under våren 1956, och när verksamheten var som störst i början på 60-talet spelade ett 40-tal lag i tre serienivåer i ett nu gemensamt seriesystem för JUF och 4H.

Anledningen till att spelet spreds så pass snabbt bör nog – likt forskningen om ishockeyn i Sverige och volleybollen i Norge visat – framför allt tillskrivas idrottens smidiga integrering i redan väl fungerande organisationer, samt de ledarkurser som både lärde ut spelet, dess regler och, mer underförstått får man förmoda, dess ideologi. JUF propagerade hårt för spelet och målade upp volleybollen som det nya stora bollspelet i Sverige. Man pekade på fördelar som att volleyboll är ett lika charmerande spel för alla åldersgrupper; att kraven på utrymme och utrustning är små; att spelet kan spelas lika bra ute som inne; att spelet passar både för motion och elit.³³ Bilden bekräftas också av den mångåriga ledaren i Floby JUF, Rune Nilsson, som vittnar om ivern att prova på det nya bollspelet, ”som verkade passa landsbygden så bra” trots delvis snötäckta planer.³⁴ JUF hade så långt tagit avstånd från den moderna idrotten med ”sitt osunda nöjesliv” för att istället genomföra arbetstävlingar i plöjning, mjölkning och odling.³⁵ Men under 40-talet förändras bilden. Nu skulle det tävlas. Dock bara i vissa verksamheter. Idrotter som fotboll bojkottades (möjligen tyckte man spelet var för våldsamt och hade för stor skaderisk). På 50-talet kom volleybollen in på programmet och presenterades som ”spelet vi väntat på”.³⁶

Volleybollen slog igenom något senare i frisksportarnas förbund än i JUF. Först 1958 fanns den med på organisationens riksläger (men den spelades redan 1955 i Skåne och Klagshamn, dit det kommit från Danmark). Snabbt fick man dock många utövare.³⁷ På lägret i Gränna 1958 rapporteras om över 1 000 deltagare och ett 30-tal volleybollmatcher redan under första dagen.³⁸ Bevis för Frisksportsförbundets betydelse är att tre frisksportare valdes in i SVBF:s första styrelse, samt att åtta medlemsföreningar av totalt 30 i början av 1962 är

---

³² *Falköpings Tidning*, 20 juli 1954. Rapporterna i media pekar på att den första offentliga volleybollmatchen i länet spelades i Gökhem den 25 juli 1954, då man skulle utse representanter till de första riksmästerskapen i Östersund.

³³ *Jord och ungdom*, 31 juli 1955, s. 9.

³⁴ Intervju med Rune Nilsson, 7 februari 2011.

³⁵ Jan Lindroth, 2005, s. 83.

³⁶ *Jord och ungdom*, 31 juli 1955, s. 9.

³⁷ Frisksportsförbundet sade sig jobba för sunda kroppsvanor, där träning, avhållsamhet från alkohol, bildning och ett ridderligt sätt var centrala.

³⁸ *Frisksport*, 1958, nr. 6, s. 10-11.

frisksportföreningar.³⁹ Frisksportsförbundet bidrog även med läger, kursverksamhet och propaganda för spelet i sin medlemstidning.⁴⁰

Inom KFUM var inte volleybollen lika stor. Det var basket, friidrott och handboll som dominerade. På organisationens Bosökurs i augusti 1956 visades emellertid volleybollspelet för 23 idrottsledare – den äldsta ledtråden som går att hitta i *Idrottsledaren*, KFUM:s medlemsorgan.⁴¹ Idrottsgrenen tas 1958 upp som specialidrott i KFUM .

Konstateras kan att de föreningar som tar upp volleybollspel nu har många gemensamma drag med Yttergrens pionjärföreningar. Man genomför tävlingar på amatörnivå och har tydliga hälso- och sociala förtecken. De är också tydligt säsongsinriktade.

Volleybollförbundets konstituerande och dess tio första verksamhetsår

Under 50-talets andra hälft hade som ovan beskrivits volleybollen växt och utökat sin verksamhet utifrån flera av varandra oberoende spår. Hösten 1959 kommer dåvarande chefen för Bosön Pontus Lindberg till Engelbrekts folkskola i Stockholm för ett möte angående möjligheterna att få fram en ny så kallad riksiddrott.⁴² I april månad fanns ombud från fem volleybollintressenter på Bosön: Kalhälls bollklubb, Suomalainen Seura (Finska föreningen), Sweda Dataregister (Sundbyberg), Årsta Volleybollklubb, representanter för det som skulle bli Sollentuna Volleybollklubb samt Pontus Lindberg för Bosö institutionen. Orsakerna till Lindbergs val av tidpunkt och bakomliggande motiv för inbjudan till möte är svårtolkade men skulle kunna vara, att Lindberg nu hade fått vetskap om JUF:s och 4H:s seriespel ute i landet samt att RF sedan 1957 var medlem i FIVB⁴³. Volleybollen skulle nämligen få OS-status i Tokyo 1964, vilket stärkte motivet för RF att få fram ett eget specialförbund. Men det skulle dröja ytterligare ett par år.

Efter noggranna förberedelser bildades Svenska volleybollförbundet den 3 juni 1961 vid ett konstituerande möte på Bosön. Mötet antog de förslag till stadgar och grundorganisation som hade arbetats fram av Einar Hamberg och RF:s Torsten Wiklund. Hamberg blev motvilligt sedan vald till SVBF:s förste ordförande, en post han behöll fram till 1969, trots att han ursprungligen tänkt sig att lämna över redan efter en övergångsperiod på tre månader.⁴⁴

---

³⁹ *Frisksport*, 1961, nr. 5, s. 21; 1962, nr. 4, s. 9.

⁴⁰ Se bland annat *Frisksport*, 1962, nr. 4, s. 22, nr. 5, s. 8.

⁴¹ *Idrottsledaren*, 1956, nr. 5, s.3.

⁴² Hamberg, 1997, s.78.

⁴³ *Volleyboll*, 1965, Jubileumstidningen, nr. 5, s 1. (FIVB hette vid tidpunkten ännu IVBF)

⁴⁴ Brev från Einar Hamberg till generalsekreterare Bengt Wiksell 2010-11-17, Privat arkiv David Ottosson.

Tillsammans med Hamberg kom Sven Olof Müller att utgöra den så viktiga centrala och uthålliga kraften i förbundets långsiktiga arbete. Müller hade flera roller, som sekreterare fram till 1970 och som generalsekreterare i det nordiska volleybollförbundet samt ansvarig för *Kontaktbladet* (SVBF:s medlemstidning). Även Martin Westin, ordförande i Sveriges 4H och kassör på SVBF, bör nämnas i sammanhanget.⁴⁵ Hamberg var för en kort tid tillika ledamot i Sveriges Olympiska kommitté, men han avgick efter att ha förfasats över idealen bland övriga ledamöter, där kampen om anslag och personlig prestige syntes gå före idealitet och ungdomens bästa.⁴⁶ Efterträdare i SVBF blev Bengt Andersson. En fingervisning om vad uppdraget krävde får vi av Hambergs ord, ”jag vågade inte föreslå S-O Müller, ty jag trodde att han kunde arbeta ihjäl sig”. Både Hambergs och Müllers äktenskap sprack under denna intensiva period i deras liv.⁴⁷

Bild 2: Fr. v. Einar Hamberg och Sven Olof Müller.

Källa: Foto Åke Lager, Privat arkiv Åke Sandberg.

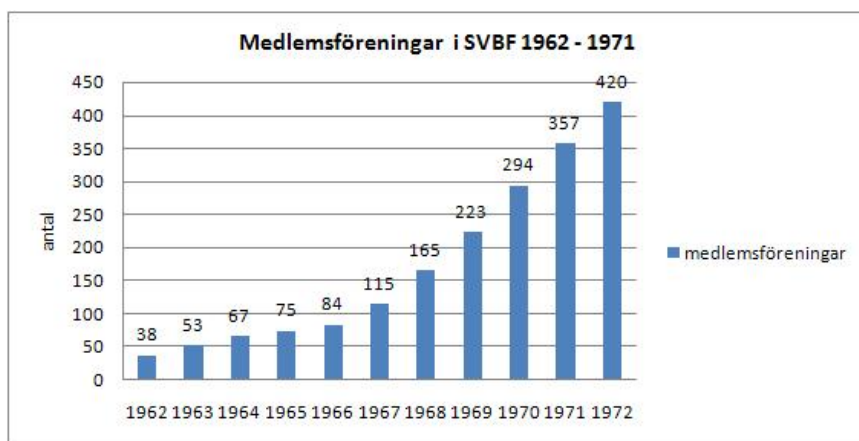
⁴⁵ SVBF:s första styrelse: Ordförande Einar Hamberg, Sollentuna; Vice ordförande Fritz Strömqvist, Norrköping; Sekreterare Sven-Olof Müller, Stockholm; Kassör, Martin Westin, Stockholm; Övriga ledamöter, Erik Alexandersson, Limhamn; Bengt Callermo, Sollentuna; Eivor Ericsson, Norrtälje; Rafael Brunberg, Stockholm; Janis Dragoris, Köping; Antti Jakisalo, Kallhäll; Nisse Östby, Stockholm.

⁴⁶ Hamberg, 1997, s. 81.

⁴⁷ Intervju och brevväxling med Einar Hamberg, 6 juli 2012, Privat arkiv David Ottosson.

Svenska Volleybollförbundets utveckling

Organisationen hos det unga förbundet var redan från start relativt god, och de ideella tankarna fast förankrade.⁴⁸ Det växte snabbt, antalet distrikt (SDF) gick från tre till 13 på tio år.⁴⁹ En defensiv strategi kan noteras när det gäller antalet anställda. Det dröjer ända fram till 1970 innan förbundet anställer sin första personal på heltid, och till 1971 innan man anställer sin förste generalsekreterare och två kanslibiträden för att hantera organisationen kring det snabbt ökande medlemsantalet.⁵⁰ Medlemsutvecklingen tar rejäl fart från mitten av 60-talet. Under decenniets andra hälft är volleybollen en av landets mest expansiva idrotter. I RF:s årsberättelse över 1969 kan man läsa att volleyboll är den idrott som växer snabbast.⁵¹ På de tio åren för undersökningen, 1961-1971, går antalet klubbar från 32 stycken till 420 stycken tio år senare. Utvecklingen går hand i hand med den fortsatta stora ökningen av antalet föreningar i Sverige mellan 1945 och 1970.⁵² Vid en snabb jämförelse med den 10 år äldre idrotten basket ser vi att volleybollen går förbi år 1971 (med 357 föreningar mot 315). Upp till handbollen med 809 föreningar är det dock en bit kvar.⁵³ Utbredningen går från att vara centrerad runt Stockholmsområdet till att sprida sig framförallt nedåt i landet, med starka fästen i Västergötland, Skåne och framför allt Småland. Vid undersökningsperiodens slut har hela södra Sverige med undantag för Bohuslän etablerad volleybollverksamhet. Spridningen har även skett norrut, med Dalarna och Västmanland som starkaste fästen.

Figur 2: Föreningsutveckling SVBF 1962-1971. Källa: SVBF, Årsredovisningar, 1961/62-1970/71.

⁴⁸ *Volleyboll*, 1986, nr 5, s. 1.

⁴⁹ SVBF, Årsredovisning, 1961/62, s. 3; 1965/66, s. 6; 1970/71, s. 5.

⁵⁰ SVBF, Årsredovisning, 1970/71, s. 5.

⁵¹ RF, Riksarkivet Arninge, 730356/2/B 5/9, Verksamhetsberättelser (Riksidrotten), 1969.

⁵² Lindroth och Norberg, 2002, s. 42. Föreningarna ökar från 7 700 till 11 300, och antalet idrottande medlemmar från dryga halvmiljonen till 1,7 miljoner.

⁵³ RF, Riksarkivet Arninge, 730356/2/B 5/9-11. Verksamhetsberättelser (Riksidrotten) 1962-1972.

Kopplat till de kategorier för idrottens *intensifiering* som Sjöblom använder kan vi se att slutsatsen så långt är tvetydig. Organisationen breddas med bildandet av allt fler SDF samtidigt som SVBF länge har en tydligt defensiv central personalstrategi. En viktig poäng, som indirekt framgår av klubbanslutningen och de undersökta tidskrifterna, är att volleybollens organisation – likt volleybollen i Norge samt den svenska ishockeyn – redan från början växte fram i befintliga nätverk, för den svenska volleybollens del bestående av framförallt 4H och Frisksportarnas centrala förbund och distrikt. Kontaktkanaler fanns således ute i landet och flertalet 4H och JUF-föreningar bildade nya fristående volleybollföreningar. Jämfört med ishockeyns etablering som Stark visar på, kan man också se att volleybollen har en mycket mer aktiv och snabbare utveckling. Istället för att likt ishockeyn behöva övertyga bandyfrälsta har volleybollen redan spelats på många platser ute i landet och har en stark grund att starta ifrån. När ishockeyns expansion slutligen tar fart pekar Stark på införandet av tipsmedlen till idrotten som avgörande faktor. Dessa gör att ishockeyn får råd till mer omfattande propagandaverksamhet. Volleybollens starka expansion under andra hälften av 60-talet går knappast att tillskriva ökad propaganda och tillgång på pengar, utan vi får söka efter ledtrådar på annat håll. I årsredovisningarna från förbundets tidiga år går att läsa citat som:

Propagandakommittén har i avsaknad av ordförande bedrivit sin stilla slummer från förra året. [...] Några centrala engagemang i propagandasyfte har icke direkt förekommit utöver ordinarie instruktions och upplysningsverksamhet.⁵⁴

Till skillnad från hockeyn får heller aldrig volleybollen något fäste i media, ett problem som fortfarande är aktuellt och givetvis kan komma att bli avgörande för idrottens fortsatta utveckling i Sverige efter min undersökningsperiod.⁵⁵

Ytterligare en bild av SVBF:s utveckling ger redovisningar av ekonomin. Man kan redan från starten se en stark utveckling av de resurser förbundet lyckas göra tillgängliga, om än från en låg utgångsnivå. Perioden 1961-1971 stiger omsättningen med ett medeltal på 45 procent per år, med det sista året 1971 som toppnotering då omsättningen stiger med hela 129 procent.⁵⁶ Siffrorna indikerar således en intensifiering av förbundets arbete, och då speciellt kring 1970-

---

⁵⁴ SVBF, Årsredovisning, 1963/64, s. 3.

⁵⁵ Wallin, 1998, s. 68; ”Volleyboll i pressen”, Åke Lager vid Göteborgs Universitet, medieuppgift, informationsteknik, ht 1976. Finns i Låda från Bengt Andersson märkt, Till SVBF, Tidningen volleyboll, Spring Cup etc. Inlämnad 1998.

⁵⁶ Uträknat med hänsyn till konsumentprisindex, KPI.

1971.⁵⁷ Ökningen beror till stor del på införandet av generalsekreteraren (hans lön) och inflyttningen i nya dyrare förbundslokaler. Men den beror också på en allt dyrare landslagsverksamhet, med bland annat arrangemanget av Spring Cup på hemmaplan 1971. Förutom dessa poster sticker även en annan post ut, kostnadsökningen för kursverksamhet. Den stiger mer än tiofalt de sista fyra åren för undersökningen.⁵⁸ Detta visar på en ökad kursefterfrågan från medlemmarna, samt på att SVBF nu börjar få ordentlig struktur på sin kursverksamhet.⁵⁹ Såväl omsättning som medlemsutveckling, menar jag sammanfattningsvis, visar på en inledande intensifiering av SVBF mot slutet av 60-talet och inledningen av 70-talet.

Svenska volleybollförbundets ideal och verksamhetsinriktning

En inläsning och kategorisering av ledarsidornas budskap i SVBF:s medlemsorgan *Kontaktbladet* visar på några tydliga drag. Genom hela undersökningsperioden fokuseras det på kommande samt spelade nationella och internationella matcher och tävlingar, vilket tyder på en offensiv landslagsstrategi.

Vi har även andra önskemål. Vi hoppas få skriva om stundande internationella framgångar på tävlingsfronten. [...] Kan vi inte göra oss gällande resultatmässigt sett så kan vi i alla fall skaffa oss välbehövlig rutin. Det resultatmässiga hoppas vi skall komma inom en inte alltför avlägsen framtid.⁶⁰

Den näst vanligaste yttringen är uppmaningar om att satsa på ungdomen, inkluderat skolvolleybollen. Strax därefter kommer förbundets önskan om att klubbarna och distrikten skall jobba vidare med propaganda och nyrekrytering av medlemmar för att få idrotten att växa i Sverige.

Källorna visar att idealiteten stod högt i kurs hos SVBF:s grundare under framför allt de första åren, men att den sedan minskade, i alla fall att döma av vad som propagerades utåt.⁶¹ Intressant är att antalet ledartexter som berör träningsmängd och träningskvalitet inte ökar under den senare delen av undersökningsperioden utan ligger tämligen konstant. En ökning hade stärkt intensifieringstendensen av verksamheten ytterligare, men så är alltså inte fallet. Under slutet av 1960-talet dyker även ett antal nya kategoriserade budskap upp. Det är ledare

---

⁵⁷ SVBF, Årsredovisningar 1961/62-1970/71; www.scb.se.

⁵⁸ SVBF, Årsredovisningar, 1967/68 -1970/71.

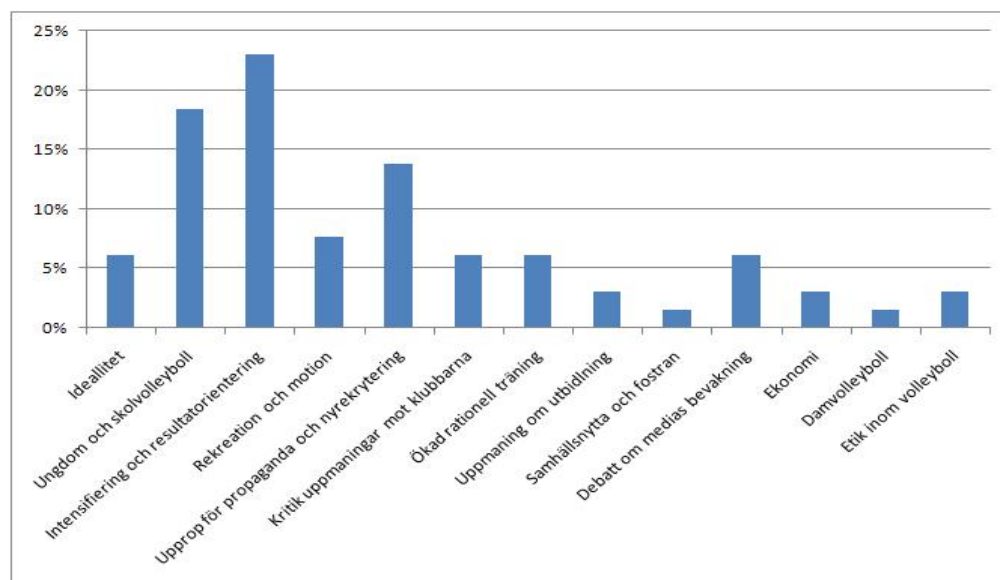
⁵⁹ SVBF, Årsredovisningar, 1967/68, s. 4; 1970/71, s. 6; *Volleyboll*, 1970, nr 4; 1971, nr 4.

⁶⁰ *Kontaktbladet*, Floby VK:s arkiv, 1964, nr. 1, s. 1.

⁶¹ *Kontaktbladet*, Floby VK:s arkiv, 1962, nr. 4, s. 1; 1963, nr. 5, s.1; 1967, nr. 2, s. 1.

som involverar damvolleybollen som enskild företeelse, samhällsnytta och fostran, etik inom volleybollen, och även debatten om medias bevakning av volleybollens tävlingar och evenemang (med vanligtvis bittra kommentarer om att den är undermålig).⁶²

Figur 3: Teman i ledartexter i *Kontaktbladet* och *Volleyboll* 1962-1971.

Källa: *Kontaktbladet* 1962-1968, Floby VK arkiv. *Volleyboll* 1970-71 (ej 1969), Privat samling Åke Sandberg.

Sammantaget kan SVBF:s verksamhet de tio första verksamhetsåren sägas avspegla förvandlingen mot en ny modern tävlingsidrott. Volleybollen går från att vara en amatör- och motionsinriktad sommaridrott till att bli en tydligt tävlingsinriktad året runt-idrott, med begynnande professionalism. Samtidigt försöker ledarna inom sporten bevara rekreativ idealen och idealen om en idrott för alla. Vid en jämförelse med ishockeyns etablering och ideal ser vi att ishockeyn är än mer tävlingsinriktad, med tydliga mål om internationell framgång. För båda idrotterna ansågs propaganda såsom bland annat uppvisningsmatcher betydelsefull under uppstartsåren. Intressant är även att båda idrotterna från start ville framstå som småskaliga och kostnadseffektiva. Efter hand tar hockeyn också upp fostrandet av ungdomen som en central del i spelet. Det gör inte volleybollen alls i samma utsträckning.⁶³ Kanske tycker man inte att det är lika viktigt, eller så är det en självklarhet som man inte anser behöva påpekas? Kanske är man inte lika strategiskt klarsynta i volleybollens ledning som man är i ishockeyns?

⁶² *Kontaktbladet*, Floby VK:s arkiv, 1968, nr.2; 1966, nr. 1; 1968, nr. 6; 1966, nr. 5, 6.

⁶³ Stark, 2010, s. 121-124, 168, 207-209, 211.

Idag försöker volleybollen – trots ibland motsatta rubriker – marknadsföra sig som världens mest jämställda idrott. Jag har tidigare beskrivit hur kvinnorna redan från start var aktiva inom grenen. När SVBF bildades 1961 gjordes dock ett avgörande strategiskt val. Man satsade på herrlandslaget och började med serieverksamhet endast för herrar, ett kontroversiellt beslut. Först när herrlandslaget var etablerat skulle man satsa på damerna.⁶⁴ Ordförande Einar Hamberg förklarar:

Jag ville göra volleybollen till en respekterad idrott i vårt land och tvätta bort den stämpel av ”fruntimmerssport” som en del satt på oss. Därför tyckte jag att det var viktigt att få fram ett hyfsat herrlandslag.⁶⁵

Men då bör tilläggas, att som ett av få specialförbund anordnades SM för båda könen under första verksamhetsåret, vilket är ovanligt. Det var också en tuff ekonomisk verklighet som krävde prioriteringar, där de starkare krafterna inom herrsektionen hjälpte till att fatta beslutet.⁶⁶ Fram till årsmötet 1966 hade en speciell Damkommitté funnits inom SVBF. Kommittémedlemmen och damtränaren från Bosön, Sten Lindberg, ansåg dock att kommittén medförde att övriga inom SVBF inte arbetade nämnvärt för damverksamheten. En motion lämnades därför in och antogs på årsmötet. Den nya skrivelsen fick stor betydelse då begreppet jämlikhet på allvar infördes. Året efter avskaffades Damkommittén samtidigt som serieverksamhet för damer startades och damlandslagets verksamhet säkrades.⁶⁷

Verksamheten i klubbarna

För att ge en komplettering och tydligare bild av volleybollens utmärkande drag och ideal 1961-1971 vill jag också ge några korta glimtar från klubbverksamheten. Kopplat till träningsmängd finner jag att träningsflit uppmuntras ofta av klubbarnas styrelser. Hos Floby VK

ökade träningsdosen kraftigt, medan den i Kolbäck låg kvar på samma nivå perioden igenom. Klubbarnas verksamhet var också länge helt

Bild 4: HAR DOM TAPPAT RACKETARNA?

Nej i volleyboll spelar man bara med händerna.

⁶⁴ Intervju med Sten Lindberg, 12 februari 2011.

⁶⁵ *Volleyboll*, 1986, nr. 5, s. 9. Vissa skribenter i tidningen beskrev i början sporten i termer av ”frökensport”, vilket inte gillades från förbundshåll. Se tidskriften *Se*, 19 november 1964 respektive *DN*, 15 mars 1960.

⁶⁶ Olofsson, 2002, s. 381; Brev från Einar Hamberg, 6 juli 2012, Privat arkiv David Ottosson.

⁶⁷ Intervju med Sten Lindberg, 12 februari 2011; Floby VK, Handlingar Floby VK 1/1-66-30/6-67, Motion till Svenska Volleybollförbundets årsmöte 21 september 1966.

baserad på principen om idealitet, det vill säga arbete utan ersättning.⁶⁸ Först 1970 ser vi ett första försök till professionalisering och avlöning av en ledare i samband med ett träningsläger, vilket följdes av såväl utredning som betänkande till styrelsen i Floby VK.⁶⁹ Segrar och framgång syns viktigt – men aktiv rekrytering av andra lags spelare, det vill säga värvningar, saknas helt. Liksom i tidigare studier av Sjöblom, över utvecklingen av ungdomsverksamheten i Norrtälje, kan vi se att volleybollklubbarna lovordar de allt större ungdomskullarna och att det arbetas aktivt för att locka fler spelare till sporten.⁷⁰ Huruvida klubbarna sedan har som huvudsyfte att öka populariteten och förbättra ekonomin, alternativt få ungdomarna att trivas och stanna i bygden, som Sjöblom diskuterar, är svårt att uttala sig med säkerhet om. Svaret ligger troligt någonstans mitt i mellan, då den ekonomiska vinsten av ungdomarna är betydande samtidigt som styrelserna lovordar ungdomsverksamheten.⁷¹ Dock är det inte tal om någon verksamhet för de allra yngsta, utan man startade runt elva års ålder, ofta ännu senare.⁷² I sammanhanget kan noteras, att volleybollen på 90- och 2000-talet medlemsmässigt fått se sig omsprungen av allt fler idrotter som startar sin verksamhet i tidigare åldrar. Något som gjort att man fått förtur i konkurrensen om ungdomarna.

Tittar vi vidare på vilka det är som spelar ser vi att andelen kvinnor är mellan 30-40 procent under 1960-talet, vilket får betecknas som en hög siffra.⁷³ Yttergren har tidigare visat, att de tidiga pionjärföreningarna innan sekelskiftet klart dominerades av samhällets mellan- och övre skikt/klasser, men att arbetarna då de allmänna föreningarna bildades efter 1890 kom att dominera medlemsregistren. Kolbäcks VK kännetecknas drygt 50 år senare av en mer blandad social tillhörighet. Arbetare och framför allt studenter dominerade medlemslistorna, men även personer med akademisk bakgrund och högre social position fanns med.⁷⁴

Även medlemsavgiften är intressant att studera för att förstå idrottens karaktär. Här finner jag att volleybollen sticker ut mot de tidigare undersökta specialföreningarna, med mycket låga medlemsavgifter. Man kan spekulera kring varför? Kanske är fler volleybollföreningar till

---

⁶⁸ Floby VK, Handlingar 1/1-66-30/6-67; Handlingar, 1/7-68 – 30/6-69; Kolbäcks VK, Verksamhetsberättelser, 1962/63- 71/72, Privat arkiv Ilgonis Kalnins.

⁶⁹ Floby VK, Handlingar 1/8-69-30/6-74, betänkande från kommittén för utredning av arvode, 5 augusti 1970.

⁷⁰ Sjöblom, 2006, s. 266, 325-330.

⁷¹ Kolbäcks VK, Verksamhetsberättelse 1967/68, Balans- och vinst- och förlusträkningar per 30 april 1968; Floby VK, Protokollbok 2, årsmötesprotokoll 19 augusti 1968.

⁷² Kolbäcks VK, Verksamhetsberättelser 1962/63-1971/72, Privat arkiv Ilgonis Kalnins; Floby VK, årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelser 1961-1972.

⁷³ Kolbäcks VK, Verksamhetsberättelser 1962/63-1971/72, Privat arkiv Ilgonis Kalnins; Floby VK, Årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelser 1961-1972; Floby VK, Protokollbok 1 1961-1965, s. 39-46, årsmötesprotokoll 31 januari 1965.

⁷⁴ Kolbäcks VK, Inträdesansökningar, Privat arkiv Ilgonis Kalnins.

skillnad från specialföreningar för tennis och gymnastik framväxta ur ett mer utpräglat jordbrukar- och arbetarideal, med en tydlig tanke om att det inte skall kosta någonting att vara med, likt vi sett Floby VK ovan. Detta ideal verkar för övrigt ha följt med grenen in i modern tid. Likheter går att finna i arbetarklassidrotten fotboll, där medlemsavgifterna i Spånga IS stod för en mycket liten del av inkomsten.⁷⁵ I Floby VK:s fall är avgiften vid mitten av 60-talet fyra kronor för seniorer och tre kronor för studenter. Anmärkningsvärt låg.⁷⁶

Avslutande diskussion

Volleybollen kommer till Sverige relativt sent betraktat i ett europeiskt perspektiv. I början av 1950-talet finner sporten vägar via Bosön, centrala ledarkurser, Gymnastik- och idrottshögskolan, samt genom invandring från Baltikum. När den nya idrottsgrenen vid mitten på decenniet får ordentligt fäste i 4H-rörelsen och i frisksportarna kan den placeras in i redan befintliga strukturer och sprids snabbt över Sverige. Då det propageras för spelet lyfts enkelheten, tillgängligheten och att den kan spelas av alla fram. De baltiska volleybollspelande grupperna är inte sällan kompisgäng med tydlig tävlingsinriktning, i enlighet med Yttergrens allmänna föreningar. Volleybollsektionerna inom de svenska organisationerna kan istället sägas vara mer lika Yttergrens pionjärföreningar, tillkomna genom påbud uppifrån, säsongsbetonade samt med amatörtävlingar, rekreation, uppfostran och social inriktning som kännetecken.

Den 3 juni 1961 bildas Svenska volleybollförbundet. Bakom konstituerandet låg ett initiativ av dåvarande Bosöchefen Pontus Lindberg. RF hade sedan två år tillbaka varit medlemmar av det internationella volleybollförbundet. Viljan att få sporten etablerad i Sverige verkar tydlig, motiven mer osäkra. Einar Hamberg, sedermera SVBF:s första ordförande, bör tillsammans med sekreteraren Sven Olof Müller tillskrivas en stor del av äran för utvecklingen av sporten de första tio åren. De blir viktiga krafter centralt inom volleybollförbundet.

Organisationen var redan från början god, och den växer snabbt genom de befintliga föreningskanalerna skapade av 4H och Frisksportarna. Kopplat till Sjöbloms kategorier för idrottens intensifiering kan vi se att bilden är något tvetydig. SVBF växer och breddas ut i landet med nya föreningar och medlemmar samtidigt som man centralt länge har en defensiv personalstrategi och få utgiftsposter. Omsättningen i förbundet stiger från år till år, med toppar under undersökningens slutår 1970 och 1971. Dessa kan tillskrivas

---

⁷⁵ Sandahl, 2000, s. 72-73.

⁷⁶ Floby VK, Protokollbok 1, årsmötesprotokoll, 7 januari 1963

personalanställningar, dyrare landslagsverksamhet och kurser. År 1969 är Volleyboll Sveriges mest expansiva idrott, och passerar basketen i storlek.

Avseende den geografiska spridningen är volleybollen, likt hockeyn, först Stockholmscentrerad för att sedan breda ut sig framför allt söderut. Här ser vi också stora likheter med volleybollens utbredning i grannlandet Norge, som hade stor hjälp av arbetarorganisationen AIF i etableringsskedet. Till skillnad från hockeyn får däremot aldrig volleybollen något genomslag i media, vilket sannolikt inte har så stor inverkan på utvecklingen under 60-talet, men som sannolikt fick stor betydelse under 80-, 90- och 2000-talen.

När det gäller volleybollens ideal ser vi att sporten får fäste i Sverige genom baltiska invandrare, bland vilka tävlingsmomentet står i fokus, men att den sedan utvecklas mest inom ramen för frisksport- och jordbrukarorganisationerna under 50- talet. Då infogas nya ideal, med aktiv fritid och rekreation, social gemenskap, ungdomsuppfostran, idealitet och amatörism. Volleybollen kan därmed sägas befinna sig nära centrum på Wijks modell för idrottens baskategorier, närmare motions- och ungdomsidrotten. Kvar finns dock även tävlings- och professionaliseringsinslagen, företrädna av SVBF centralt och de baltiska klubbarna lokalt.

När så SVBF har grundats och de första tio årens verksamhet förflutit har volleybollen som idrott förflyttats mot en tydligare modern tävlingsinriktad idrott – med året runt-verksamhet. Dock har man fortfarande kvar rekreativ idealen och vill vara en idrott för alla, med låga avgifter och ideell grund. Två kulturer i en, så att säga. Volleybollen framstår också som en relativt jämställd idrott jämfört med till exempel ishockeyn och flera andra idrotter under 1950- och 1960-talet, med bland annat SM för båda könen redan första verksamhetsåret och en stor andel kvinnor i medlemsregistren.

Vid undersökningsperiodens slut har volleybollen etablerat sig på den svenska idrottskartan. Men det skall dröja ytterligare ett antal år innan en omtumlande period i svensk volleyboll tar vid, med stora idrottsliga framgångar mot slutet av 80-talet och inledningen av 90-talet som kulmen. Vägen dit rymmer många frågor som väntar på sitt svar. Till dessa hoppas jag få återkomma.

Bild 4. Bosöns IK, SM-guld vinnare 1967; Källa, privat arkiv Sten Lindberg

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Floby VK, Kungsgatan 32, Floby.

Kolbäcks VK, Privat arkiv Ilgonis Kalnins, Bäckvägen 10, Kolbäck.

Privat arkiv David Ottosson, Råsundavägen 72, Solna.

Sveriges Riksidrottsförbund (RF), Riksarkivet i Arninge 730356/del 2.

Svenska Volleybollförbundet (SVBF), Smidesvägen 5, Solna.

Elektroniska källor

Statistiska Centralbyrån (SCB), www.scb.se.

Intervjuer

Einar Hamberg, 24/1, 2011; 6/7, 2012.

Rune Nilsson, 7/2, 2011.

Sten Lindberg, 12/2, 2011.

Stina Ljunggren, 25/3, 2011.

Ilgonis Kalnins, 28/3, 2011.

Tryckta källor

Litteratur

Hamberg, Einar, 1997. *Einar från Rickul*.

Lindroth, Jan, och Norberg, Johan R., 2002. *Ett idrotts sekel – Riksidrottsförbundet 1903-2003*.

Lindroth, Jan, 2005. "Arbete, gymnastik eller idrott – Jordbrukarungdomens frivilliga kroppsövningar 1925-1955", i Jesper Fundberg och Klas Ramberg & Dan Waldetoft (red.), *Tankar från baslinjen – Humanister om idrott, kropp och hälsa*.

Rafoss, Kolbjørn, 1998. *Å spille ballen tilbake - volleyballens historia i Norge*.

Rizzo, Pietro, 1996. *100 YAERS OF GLOBAL LINK - Volleyball centennial 1895-1995*.

Sandahl, Björn, 2000. "Intensifieringen av den lokala tävlingsidrotten i Sverige – en fallstudie av Spånga IS 1929-1974". I *Idrott, historia och samhälle* 2000.

Sjöblom, Paul, 2006. *Den institutionaliserade tävlingsidrotten – Kommuner, idrott och politik i Sverige under 1900-talet.*

Stark, Tobias, 2010. *Folkhemmet på is – Ishockey, modernisering och nationell identitet .*

Wallin, Ulf, 1998. *Sporten i spalterna - sportjournalistikens utveckling i svensk dagspress under 100 år.*

Wijk, Johnny, 2005. *Idrott, krig och nationell gemenskap – Om riksmarscher, fältsport och Gunder Hägg- feber.*

Yttergren, Leif, 1996. *Täflan är lifvet - Idrottens organisering och sportifiering i Stockholm 1860 – 1898.*

Uppslagsverk

Nordisk familjeboks sportlexikon band VI (Stockholm 1946)

Tidningar och tidskrifter

Dagens Nyheter

Falköpings Tidning

Idrottsbladet

Kontaktbladet, 1962-1968

Volleyboll, GIH Biblioteket, Stockholm.

Svensk Idrott, GIH Biblioteket, Stockholm.

Jord och Ungdom, Kungliga Biblioteket, Stockholm.

Frisksport, Kungliga Biblioteket, Stockholm

Idrottsledaren, Kungliga Biblioteket, Stockholm.